

La Letra Mesadièra

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS OCCITANS D'ARIÈJA

11 car. Enric Fabre 09100 PÀMIAS
05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr
<http://arieja.ieo-opm.com/>

AGENDA

Emissions de ràdio

Cada jorn a 12h32 e 18h52 - *De còr e d'òc* sus Ràdio Transparéncia 93.7 FM

Cada dimars, de 19h00 a 20h00 - *Era votz dera montanha*, sus Ràdio Coserans 94.7 FM

Corses d'occitan

Corses d'occitan per adultes debutants e confirmats a Pàmias, Foish, L'Avelhanet, Sent Joan del Falgar, Sent Guironç.

Entresenhas al 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Acamps

03/02/2022 a 19h00 a Pàmias (Espaci occitan) – Acamp del Cercle occitan Prosper Estieu.

17/02/2022 a 19h00 a Pàmias (Espaci occitan) – Amassada generala del Cercle occitan Prosper Estieu.

Contacte : 05.81.06.03.88 o ostaloc09@orange.fr

Animacions

20/02/2022 a Las Cabanas (Sala de las fèstas) - Pèça de teatre en occitan « La sopa al piston » pels Galejaires. **Jos resèrva.**

Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

26/02/2022 a 21h00 a Foish (Centre Cultural - Sala I. Sandy) – Bal tradicional amb *La Nilha*. Entrada 8€. Pass vaccinal o Pass sanitari 2 injeccions + Tèst PCR negatiu obligatòris.

Organizat per Trad'Estiu.

Contacte : 06.74.91.83.07

LO MOT DE LA PRESIDENTA

Cars sòcis,

Le virus que se passeja encara e totjorn nos empacha de desvolopar las nòstras activitats costumieras ; les responsables dels cercles vòlon pas organizar acamps que le monde i poirián èsser contaminats. Es atal que se faguèt pas ongan encara la dictada occitana, rescontre esperat de totes per cada debuta d'annada e tanben esperarem un pauc que s'adòbe la situacion sanitària per far acamps publics a l'IEO. Es de plànher e vòli creire que ne veirem lèu lèu la fin d'aquela pandemia que nos inquieta dempuèi dos ans ja.

Amb la prima tornaràn benlèu bonas novèlas e pòrem daissar les ecrans, fòrça presents dins aqueles tempses de marrana, per tornar veire las gents en « presencial » coma se ditz ara.

Sabètz que son fòrça les païses, quitament dins Euròpa per reconéisser las lengas minorizadas dels sieus territòris, França, ela, ac promet e ac fa pas, s'acontenta de declarar qu'aquelas lengas son del patrimòni nacional.

Ça que la d'estudis recents que son estats realizats sus la lingüística mondiala, dison qu'un molon de lengas, gaireben 1500, poirián desaparéisser abans 2100. Sens mesura fòrta per las ajudar, la diversitat lingüística del mond tot cambiariá d'un biais inquietant. Le nòstre occitan fa part d'aquelas lengas amenaçadas, ja ac sabèm plan.

L'ensenhament de las lengas minorizadas, atal coma se practica ara, basta pas. Nos fa mestier un ensenhament bilingüe, le desvolopament dels lòcs d'usatge, una visibilitat e una participacion vertadièra dins l'espand public.

Es per aquò que l'UNESCO (organizacion de las nacions unidas per educacion, sciéncia e cultura) decidiguèt que la decennia 2022-2032 seriá la decennia de las lengas autoctònas o indigènas. Participants de 50 païses faguèron una declaracion per que i agèsse un plan mondial d'ajuda a las lengas amb un eslogan dels fòrts pels pòbles totes : « Res per nosautres sens nosautres ! ».

Aquela declaracion afortís les dreits de totes a la libertat d'expression e a l'educacion dins sa lenga per que subreviscan las lengas autoctònas. A l'umanitat li fan mestier totas las lengas per que coma ja ac diguèri mai d'un còp, es una riquesa. Una riquesa que nos pòt permetre d'escambiar e d'anar cap als autres. Vertat que seriá pas aisit d'escambiar e de partejar se tot èra uniformizat !

Basta que França ausisca aquela crida de l'UNESCO per que s'espandisca e que le resson n'arribe duscas Arièja.

Nosautres tanben nos caldrà profeitar d'aquela escasença per menar accions e projèctes al benefici de la lenga d'Òc. Cadun s'i pòt atelar, totas las idèas son benvengudas, atal entre totis farem tot !

Annia Wolf

La cronica de Claudina Solhà

La societat de Cescau del temps de « L'antropofague de las Pirenèas » al siècle XVIII (d'après Jean-Pierre Alline)

Cescau que's tròba pròishi de Castilhon del Coserans. Aquela partida de la val del Les que fuc un ric espaci pastoral, mema en altituda, amb un flòc de bòsques, tot aquò entrò les pòrts de passatge en Espanha. Abans la Revolucion, un consulat qu'administra le país, dont sièis membres del campèstre (un pel vilatge de Blasi Ferratge, violaire e assassin, e que coneishia totas aquelas contradas coma sa pòcha : véser la *Letra* del mes passat).

Les pageses que fasian resèrvas d'èrba dedens las bòrdas andà poder noirir le bestiar l'ivèrn. Que i avia plan d'aquelas bastissas un pauc pertot. L'estiu, qu'amontanhavan, e qu'envoïavan les joesis, las filhas en particular, güardar les tropèls. Qu'è aquí que's fasian soenh agressar, en particular las orfanèlas vengudas dels ospicis coma domesticas. Causa tolerada andà las prumèras experiéncias sexualas dels dròlles. La nhèt de la Sent-Jan, per exemple, qu'arribava que las filhas pèrgan lor pieuselatge per un gojat, causit o non. E que se'n seguian maridatges expeditius, e naishenças mès lèu que previstas.

Las proprietats qu'èran petitas. En defòra dels prats (dus tièrces consacradas a l'eilevatge) e bòsques, un òrt (un casau) andals legumes, e quälque campòt, ont fasian vié milgròs, milhet, segle, blat, civada, gavach... Les tropèls que's cantonavan a una trentena de güelhas, o tres o quäte vacas, chiu de poralha e un gorrin. La noiridura que consistava mès que mès en cerealas e lèt.

Al siècle XVIII, le Castilhonés qu'èra administrat pel Comenge, mes religiosament que depenia de l'avesque del Coserans. En 1502, après un flòc de desòrdes, le rei de França que se n'emparèc ; a sos representents que rendian la justícia. Le país que depenia del senescal de Pàmias, jos l'autoritat de l'intendent d'Aush. Las comunautats que perguèren aquel poder, ço qu'explica en partida que le vilatge non sia estat plan valent andà perseguir Ferratge. Que suportavan plan mal tot aquò, en particular la percepcion de la talha. Qu'òn compren milhor la rapiditat del jutge real Arexy tant lèu qu'agèren arrestat le criminal.

Las maisons (ostaus) que son la basa de la societat d'aquel temps. Que representan l'unitat d'abitacion e de reproduccion de la familha, mes tabés una entitat juridica, amb drets economics e politics dins las estructuras collectivs (cap de bestiar, pacatge en bòsques, presa de boèsses, torn d'aiua ...).

La maison que transmetia tabés quälquas valors, en particular le ben qu'òn avia recebut dels vielhis. Qu'èran administradis pel cap de familha, que non les devia véner qu'en cas de grana necessitat, e encara en-sajar de'l tornar crompar se podia. Que i avia un(a) eiretèr(a) unic(a), l'ainat(da). Que s'avia tabés ocupar de sos parents. Que calia eivitar l'exogamia, les elements exteriors que n'èran cap les planvengudis. D'aquí una fòrta consanguinitat dins les maridatges .

Les capdèts que non comptava cap güaire : que demoravan a casa coma domestics, o que partian. Aquí, tres solucions : o que's maridavan amb una eiretèra, o que devenguian curès, o qu'aprenguian un mes-tièr : maçon, carpentier... e que trebalhavan coma artesans. O encara que fòranisavan del país, passant per exemple la frontièra espanhola andà logar's alhurs.

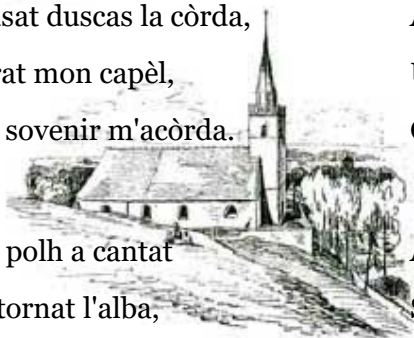
Mes l'augmentacion demografica, a partir de 1850 sustot, que va boludar las causas. Uns capdèts e lor familha que's meten a eishartar tèrras comunas e que s'i installan. En 1778, que sembla que Cescau aja dins les 500 estatjants.

Le vilatge (besiau) que corresponia soenh a la parròquia. Les d'un meme quartier que formavan un vic. Aquesta qu'assegura la securitat e l'enquadrament social, a través le consul e sos dus jurats. Reunions andà decidir de totis les trebalhs, mes tabés d'eleccions, maridatges, impòstes, e comportaments d'uns coma Ferratge.

La comunautat que metèc temps a desnonçar'l, malfisant-se de la justícia reala que les despossedava de sas prerogativas. Mes sustot, que sembla que fuc considerat coma tròp dangerós, e irrecuperable pels sèvis.

Aquí-naut

Al cloquièr de ma vida, ai penjat mon capèl
Mon mantèl d'arlequin, usat ducas la còrda,
E ai penjat mon còr, ai tirat mon capèl,
Als jorns de bonur qu'un sovenir m'acòrda.

Al cloquièr de ma vida, le polh a cantat
A desgrunat le temps e a tornat l'alba,
L'alba que soritz a mos uèlhs encantats,
Que tornan descobrir un mond ont mas penas s'ama-
gan

Al cloquièr de ma vida, una campana a sonat
Al carrilhon de las armas a mesclat sa votz
Una votz de cristal coma un poton donat,
Que s'envòla e se pausa, sens jamès dire perqué.

Al cloquièr de ma vida, le relòtge s'es arrestat,
Sabi pas a quina ora, es temps de confession.
Le relòtge s'es arrestat, e puèi ès passada,
E la vida pòt renàisser, amiga, s'ac vòles.

Jacques Pince, 20-12-2021

Istòria de mots d'Alan Vidal

La carta de vòts

Le paure Firmin naissèt pas jos un bon astre mas puslèu jol signe de la consanguinitat. Tant val dire que teniá pas lum de pertot. Son avenidor èra ja tot traçat ; quand l'Andre-
non, l'actual pepiòt del vilatge se moririá, es le Firmin qu'auriá la plaça.

Les parents çaquela èran aluserpits e brica dins la parentat ; alavetz se pensava a l'oncle
Janon dit Traucabufas... A l'epòca que vos parli, aquelas causas se pensavan e se'n parlava
pas ; mas sabètz, d'unes parlan en pensant! Tot pichon, le Firmin èra tan polit e manha-
gon que li diguèron Minon e lèu le cridèron Minon-Minon!

Per las velhadas, la familha se recantonava al canton, les charraires charravan, las brocai-
ras brocavan, les que sabián legir o que ne fasián mina legissián un vièlh jornal e le Minon
jogava amb le gaton. Talamet qu'un ser, a fòrça de se fèr embarranar, le gaton le graufinhèt, las arpas raièron
al roge la pèl tendra. Le gafet piulava, bramava, plorava, tanben sa maire per le consolar li balhèt una carta de
bona annada.

S'ètz pas de la darrièra gatonada, vos'n sovenètz de segur d'aquelas cartas de vòts, que s'enviavan pel
primièr de l'an. Representavan sovent un païsatge d'ivèrn amb d'aibres e tets cubèrts de glaç que res que d'ac
gaitar vos portava pèl de galina. E mai aquel glaç beluguejava, ja qu'i empegavan gruns lusents, de non sai
qué ; per pauc que la carta se demesisquèsse e las belugas s'amortavan al fons de l'envelòpa.

Le Minon, tant se la badèt aquela carta que ne desbrenbèt de caïnar, emai davant aquelas maravilhas,
demandèt un gredon en precisant :

- "- Es per escriure la carta a l'oncle Janon.
- Mas sabes pas escriure, fasquèc remarcar sa maire.
- Aquò rai, ça diguèt le paire, l'oncle Janon sap pas legir!

Alman'Òc 2022 !!

Tot dreit sortit de las premsas, es arribat l'Alman'Òc 2022... I trobaretz coma totjorn istò-
rias risolièras, recèptas, contes, jòcs...

Editat pel Cercle occitan de Foish (Pèire Lagarda)

De crompar a l'Espaci occitan al prètz de 10 € (+ 3,94€ de pòrt)

A Estève

Que plombe la calor, que pique la fredura,
Levat de bon maitin, te colcas pas plan d'ora.
Caminas contra'l vent o te rumas al solelh,
Les pès plantats dins tèrra, as le cap dins le cèl.

Siás coma aquelis grandis arbres del mond.

Dins le val de tas mans cola(raja) una ribièra
Ont venon s'abeurar les espèrs de la tèrra.
Ton braç a le poder de fèr nàisser la vida,
D'un pichon gran de res, fas un camp d'èrba verda.

Siás un dels pus grandis mèstres del mond.

Ta bòrda es un tablèu que pintras cada jorn,
Ta tela es de tèrra, ton pincèl es d'amor.
Cada prat, cada camp li balhas sas colors,
Artista immortal, armas de las sasons.

Siás un dels pus grandis pintres del mond.

Ton còr coma l'aire es trempat de fiertat,
Dur coma l'acièr jamai a pas plegat
Mès se un jorn s'esquissa, sabi qu'aurà gardat
Le parfum, le gost, le de la libertat.

Siás un dels pus grandis òmes del mond.

Gerard Garrigas

BULLETIN D'ADESION IEO 2022

d'enviar a : IEO-Arièja/Espaci Occitan – 11 car. Henri Fabre – 09100 Pàmias

Tel : 05.81.06.03.88 – mail : ieo09@orange.fr site : <https://arieja.ieo-opm.com/>

Nom:

Pichòt nom:

Adreça:

Telefòn:

Adreça mèl:@.....

Vòli aderir a l'IEO per l'intermediari de

☐ la seccion departamentala	☐ del Cercle occitan Prosper Estieu
☐ del Cercle occitan Pèire Lagarda	☐ del Cercle occitan deth Coserans
☐ del Cercle occitan del País d'Òlmes-Mirapeish	

e pagui:

- ☐ 30 € (adesion normala) ☐ 38 € (adesion coble, associacion)
☐ 15 € (joves, sens revengut, caumaires, etc.)

Fait a

Signatura

=> Tota adesion a l'IEO-Arièja dirècta o a un de sos cercles compren tanben l'abonament a la revista Occitans! e a la Letra Mesadièra editada per l'IEO-Arièja. (chèc a l'òrdre de l'IEO-Arièja)

